

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. h. pootlaan 242, alkmaar

adm.: merelhoven 273, capelle a.d. ijssel

J. H. VEEFKIND — KROMMENIE

Hebreeën 2:14 b

Met Goede Vrijdag werd duidelijk waar Kerst voor nodig was.

Jezus heeft aan bloed en vlees deel gekregen, OPDAT. De inhoud van dat 'opdat' wordt verschillend weergegeven.

De nieuwe vertaling heeft: „opdat Hij door ZIJN dood hem, die de macht over de dood had, de duivel, zou onttrenen.”

'Zijn dood' is dus de dood van Jezus.

Zo F. M. Grosheide: „dat sterven van Jezus betekent de vernietiging van hem, die heerst over de dood, den satan . . . Jezus buigt zich onder de heerschappij des doods om te tonen, dat Hij haar dragen en overwinnen kan” (K.V. Hebreeën, 32).

De statenvertaling zegt: „opdat hij door DEN dood teniet zou doen dengene, die het geweld des doods had, dat is, den duivel.”

'De dood' is de dood in het algemeen, de dood als wapen.

Zo Jos. Keulers: „dat Christus zijn heerschappij zou breken door hetzelfde middel, waardoor hij die heerschappij uitoefende, nl. door de dood. Christus moest sterven om duivel en dood te overwinnen” (De boeken van het N.T. VI, 278).

De statenvertaling is ongetwijfeld beter dan de nieuwe vertaling.

Er staat: 'door DE dood'.

Toch moeten we voor de verklaring een stapje verder gaan dan Keulers.

We moeten de klemtoon ergens anders leggen: nl. opdat Hij door de DOOD de duivel zou onttrenen, 'De dood' is de dood van de duivel!

De baas van de dood geveld door zijn eigen wapen: de dood.

Hiervoor pleit het werkwoord 'onttrenen' (nv), 'teniet doen' (sv), 'verbrijzelen' (Grosheide), 'machte-loos maken' (Keulers).

Buiten werking stellen, onschadelijk maken, aus-radieren.

En hiervoor pleit, wat we lezen in Openbaring 20 : 10 en 14, „en de duivel werd geworpen in de poel van vuur en zwavel . . . Dat is de tweede dood: de poel des vuurs.”

De baas van de dood — en de dood — gaat dood.

Daarom jaagt de dood geen angst meer aan (vers 15).

Mission Impossible

Een paar jaar geleden was er voor de televisie een vervolgserie, 'Mission Impossible'.

De hoofdfiguur kreeg onmogelijke opdrachten en bracht die toch tot een goed einde. —

De bijbel is het draaiboek van Gods Mission Impossible.

De meest onmogelijke opdracht heeft God aan Jezus gegeven: de redding van de mensheid en het herstel van alle dingen.

Wonder boven wonder slaagt die Goddelijke expeditie van Jezus!

Stel, de vijand heeft een geheim wapen, een bom, onwtikkeld.

Wij weten niet wát, wij weten alleen dát. —

Dat is toch de toestand in de wereld. Door de duivel is de zonde in de wereld gekomen en door de zonde de dood.

Het feit dat alle mensen met de dood in de schoenen lopen, bewijst wel hoe groot de macht van de duivel is.

De duivel heeft macht over de dood. Hij kan ermee werken.

Een engel niet, een mens niet en God helemaal niet.

God weet wel dát, maar God weet niet wát.

Hoe zou de levende God weten wat de dood is?

Terug naar het voorbeeld: wat doen wij?

We sturen onze beste medewerker naar het land van de vijand en we zeggen tot hem: „Leef als een vijand en zorg dat je achter het geheim van de vijand komt.” —

Zo werd Jezus de mensen een mens. Zwak, vergankelijk mens, om de dood van binnen uit te bespioneren.

De aftakeling begint bij de geboorte.

Maar bij Jezus was het nog erger: Hij werd geboren om af te takelen.

Hij stevende regelrecht op de dood af. Hij moest weten wat die dood is!

Onze spion moet achter het geheim van de bom komen.

Meer nog: hij moet de bom zelf onklaar maken.

Meer nog: hij moet de vijand buiten gevecht stellen.

Meer nog: hij moet het één doen door het ander.

Hij moet de bom ter plaatse laten ontploffen.

Dan gaat de bom eraan, dan gaat de vijand er aan en dan gaat hij er zelf ook aan.

Mission Impossible is een zelfmoord-commando! —

En dat is de opdracht van Jezus.

Hij moet de duivel vernietigen met diens eigen dood.

En daarbij zal Hij zelf vallen.

De dood gaat eraan, de duivel gaat eraan en de Here Jezus zelf gaat eraan.

De enige manier om af te komen van onze angstpsychose is: dat we de bom laten ontploffen op het hoofd van de vijand.

Dan is de bom weg en dan is de vijand weg.

En dan hebben we niets meer te vrezen. —

Zo is het ook met de dood.

De dood loopt altijd ver uit zijn doel.

Wij ondervinden hem in aarzelen en klagen, verdriet en bitterheid, in alles wat wij dragen, het lijden aan de tijd.

Ver voor de dood zijn wij al bang voor de dood.

Maar ook daarvoor is Jezus de mensen een mens geworden.

Om de vrees voor de dood weg te nemen.

Dit is de enige manier om ons grondig af te helpen van onze fobie voor de dood: dat Hij de dood laat neerkomen op het hoofd van de koning van de dood.

Dan is de dood weg en dan is de duivel weg.

En dan hebben we niets meer te vrezen.

Dank u wel, Here Jezus!

H. SMIT — BARENDRECHT

AAP EN APOSTEL

Ter bemoediging van de lezer

Over enkele ogenblikken zal in dit artikeltje de naam van de grote wijsgeer Immanuël Kant vallen. Menigeen zal dan de neiging hebben het blad zuchtend neer te leggen in de vrees dat er nu zeer hoog gedraafd en zeer diep gegraven zal worden. Troost u, lezer! Dit artikel bevat wel iets maar dat iets is verre van diepzinnig. Een dergelijke uiteenval van schijn en werkelijkheid treft men wel in meer artikelen aan. Maar het gebeurt zelden dat dit al aan het begin zo ronduit wordt toegegeven. Hier verdien ik dus — ik zal het zelf maar zeggen — enige lof vanwege mijn eerlijkheid.

Kant en zijn uitlegger(tje)s

In zijn boek „Wat is filosofie?” maakt Prof. De Sopper enkele geestige opmerkingen over het lezen en begrijpen van Kant. Kant is uiterst moeilijk te lezen. Daar begint het al mee! Hij is natuurlijk nog veel moeilijker te begrijpen. Dat was ook in zijn eigen dagen al zo. De mensen waren toen ook al net eender als nu, hetgeen zeggen wil, dat niemand wilde toegeven dat hij het met Kant moeilijk had. Iedereen „begreep” Kant naar zichzelf toe. En de „uitleg” van Kant was navenant. Een humoristisch heer die van al dat gedoe kennis genomen had formuleerde op een voortreffelijke wijze wat hier nu eigenlijk aan de hand was. Hij zei: Werken als die van Kant zijn net als spiegels. Als er een aap inkijkt kijkt er geen apostel uit! Dat was raak gezegd. Al zal het al die kleine Kant-begrijpers niet zijn meegevallen! Die waren, zoals gezegd, gewend Kant naar zichzelf toe uit te leggen. En als het dan bij het verder lezen niet meer klopte, dan keken ze bedenkelijk en dan zeiden ze: Hier kun je zien dat Kant zijn beste tijd achter de rug had, hier op deze plaats (waar Kant niet meer klopte met hun uitleg). Hun illusies werden wreed verstoord. Bent U wijsgerig gesproken een aap, dan zal Kant in uw uitleg de afmetingen van die aap krijgen! Bent U van klein formaat, dan wordt de Kant van uw uitleg een klein figuurtje. Uw Kant-uitleg zegt waarschijnlijk maar erg weinig van de grote wijsgeer zelf maar erg veel over het formaat(je) van uw wijsgerig persoon(tje)! En daarmee konden ze het dan doen!

Kerkelijk Leven

Kerktaal en leven

Aap en apostel — neen, die combinatie moet maar ver van de kerkelijke omgangstaal verwijderd blijven. Natuurlijk, we nemen de apostel van harte graag over als niveaubepaler van ons schrijven en spreken. Maar de aap... dat is en blijft een lelijk ding, zoals het bekende spreekwoord zegt, Ik vrees, dat we onszelf daar maar al te veel mee verwennen. En dat op die taal-kuisende manier onze levenswerkelijkheid afscheid gaat nemen van ons taal-niveau. Het komt me voor, dat er in heel die humoristische geschiedenis een zaak van diepe ernst verborgen ligt. En dat die ernst een standplaats heeft ook midden in ons kerkelijk leven en samenleven. Men meende de ander (Kant) te begrijpen en uit te leggen. Men meende die ander — nog wel „objektief”! — te beschrijven. Maar men nam in werkelijkheid een foto van zichzelf. Men legde in feite zichzelf uit — zonder dat te weten, in alle argeloosheid. Niet Kant maar de aap keek uit de spiegel naar buiten! Hoe vaak komt het niet voor, dat wij in de mening anderen objektief te bekijken en te kritiseren in werkelijkheid onszelf bloot leggen en eigenlijk veel meer over onszelf vertellen dan over die ander! Heeft dat nu ook zijn toepassing op ons kerkelijk leven? Ik dacht van wel. De kerk heeft blijkbaar toch dit ene met Kant's werken gemeen, dat ook zij heel duidelijk als spiegel kan optreden. Zij is van Christus uit niet te bevatten en niet te omvatten wat haar heerlijkheid betreft. Maar telkens weer verkrijgt zij in onze uitleg en in onze kritiek ons formaat!

De kerk als spiegel

Het valt predikanten en ouderlingen telkens weer op, dat er door de eigen kerkleden over de eigen kerkgemeenschap zo verschillend geoordeeld wordt. Terwijl de één blij is omdat hij zich in de kerkgemeenschap in de diepste zin van het woord thuisvoelt, klaagt een ander er

Pastorale notities

Hebt oog voor Gods majesteit

De werken van God kunnen ons opeens in hun grootheid en majesteit en schepselenheerlijkheid toespreken. Dan staat de mens verwonderd en in aanbidding. Nee, niet getroffen door de majesteit van de 'Natuur', maar getroffen door de majesteit en heerlijkheid van de grote Schepper aller dingen: 'O Here, onze Heer, hoe heerlijk is uw naam op de ganse aarde'.

Als de vrome Israëliet de machtige ceders op de Libanon zag, dan riep hij vol eerbied en ontzag uit: dat zijn cederbomen Gods (Psalm 80:11, dat zijn bomen van de Here! Zoals een kind in bewondering voor het werk van z'n vader tot een ander zegt: dat heeft mijn vader gemaakt! Dan looft hij de maker in het werk van zijn handen, omdat hij die maker eert en liefheeft.

Dezelfde spreekwijze treft ons op vele andere plaatsen in de bijbel als het over grote, sterke, indrukwekkende dingen gaat. Dan lezen we over Ninevé, het centrum van de Assyrische cultuurwereld, als over 'een grote stad Gods, van drie dagreizen'. Of dan wordt van het grote leger van koning David gezegd, dat het was als een leger Gods. Of dan

weer wordt de gerechtigheid van de Here in Psalm 36:7 vergeleken met Gods bergen.

De Here wordt in zijn heerlijkheid bij de wonderen van de natuur en de menselijke prestaties rechtstreeks betrokken. Ten slotte is de Here alleen groot in wat Hij aan de mensen te zien en te doen geeft.

Wie dit bijbels spreken heeft leren verstaan, die is gewapend tegen allerlei schepselverering, natuuraanbidding en cultuurvergoding. Hij ziet bij zijn natuuronderzoekingen en in zijn cultuurtaak allerwege de majesteit en heerlijkheid van God.

Alleen God is groot! Onze hemelse Vader!

Daarom zullen de kinderen van God voor alle andere dingen de Here vragen: Geef ons in de eerste plaats, dat wij U recht mogen kennen en U in al uw werken, waarin uw almachtigheid, wijsheid, goedheid, gerechtigheid, barmhartigheid en waarheid duidelijk openbaar komt, mogen heiligen, roemen en prijzen.

Levend in die godsvrucht kan het voorkomen, bijvoorbeeld als we met onze kinderen buiten wandelen en we opeens voor een eeuwenoude geweldige boom staan, welke machtig zijn bladeren omhoog houdt — dat we dan tot onze kinderen zeggen: dat is een boom Gods!

B. Telder, Bilthoven

over, dat hij zich een vreemde voelt en dat er toch veel gebrek aan liefde te konstaten valt. Waar komt dat verschil eigenlijk vandaan? Het ging immers over één en dezelfde gemeenschap! Natuurlijk zou daar heel wat over te zeggen zijn. Allerlei factoren kunnen een rol spelen. Op dit slot past echt geen éénheidssleutel. Toch behoren we, dacht ik, onszelf niet te sparen. Bij al het vele dat te overwegen is moeten we ook aan de aap en de apostel een plaats gunnen, ja inderdaad, aan de combinatie van beide! Hebben die broeders zonder dat te beseffen zichzelf teruggezien? Hebben ze wellicht net zoveel over zichzelf als over de kerk gezegd? Heeft de kerk als spiegel gefunctioneerd?

De kerk is het lichaam van Christus. Wij zijn de leden. Leden functioneren in samenhang met elkander, ze werken samen in het lichaam. Dat is de orde van Christus. Wie zich gééft ontvangt de ander. Wie helpt voeden wordt gevoed. Wie helpt dragen weet zich gedragen. Wan-

neer de leden deze orde vergeten en zichzelf op een toeschouwersplaats zetten om eens gade te slaan hoe „zij hier” het doen, dan krijgen ze een vertekend beeld, ze zien mannetjes zitten die niets doen en die niet helpen en die verveeld kijken. Ze zien zichzelf terug maar het duurt erg lang voordat ze zichzelf herkennen... helaas! De scherpe keerzijde van de gemeenschapsorde, de terugslag van de kerk-als-lichaam-van-Christus.

Natuurlijk beweer ik niet dat elke kritiek die geuit wordt en dat elk verdriet dat blootgelegd wordt maar simpelweg is terug te voeren op een gebrek bij hem die die kritiek of dat verdriet onder woorden brengt.

Ik wilde alleen maar wijzen op een zaak die ook in alle ernst overwogen dient te worden. Opdat het kerkelijk leven zijn goede voortgang mag hebben. Het lijkt wel fraai de apostel te begeren en de aap ver weg te houden. Maar het zou kunnen wijzen op de weigering van zelfkritiek. Hoe kijkt U er in?

De christelijke vrijheid (1)

In zijn reactie op mijn artikelen over het ambt bracht br. W. H. Westerhuis te Apeldoorn de christelijke vrijheid ter sprake. Z.i. brengt deze mee dat wij ons voor een nadere regeling van het kerkelijke leven niet kunnen beroepen op allerlei Paulinische voorschriften — zie „Opbouw” van 17 dec. jl. In mijn naschrift wees ik er op dat dit niet juist kan zijn en dat het daarom gewenst is ons nader op deze christelijke vrijheid te bezinnen. Ik wil dat graag in enkele artikelen doen, zonder polemiëk overigens. Daartoe geeft het artikel van br. Westerhuis ook geen aanleiding, omdat hij zijn mening over de vrijheid in het Nieuwe Testament niet nader toelicht. Het is ook prettiger positief te werk te gaan. Wel brengt de reden voor deze artikelen mee dat we ons zullen beperken tot een bepaald aspect van de christelijke vrijheid, nl. dat wij vrij zijn van de wet. Het N.T. weet over onze vrijheid wel meer te zeggen, hoewel dat niet van deze vrijheid van de wet los staat. Zo verkondigt het ons onze vrijheid van zonde en dood. Hoewel wij deze dingen nooit van elkaar los kunnen maken, willen we toch zoveel als mogelijk is de christelijke vrijheid gaan bezien onder het aspect van de vrijheid van de wet.

En dat betekent in heel het N.T. dan dat we vrij zijn van de wet als weg tot God, als middel om zelf onze zaligheid te verdienen. We zullen allen wel weten dat de Here de wet daartoe oorspronkelijk ook niet had gegeven. Haar opschrift: Ik ben de HERE, uw God, die u uit het land Egypte, uit het diensthuis, geleid heb, maakt dit duidelijk genoeg. De wet wilde het volk bij de geschonken bevrijding bewaren. Maar het latere Jodendom heeft dit niet meer verstaan en van de wet des HEREN een verkeerd gebruik gemaakt. Ze werd beschouwd als een ladder, waarlangs de vrome mens in de hemel moest zien te klimmen. Wanneer in het N.T. nu over de wet gesproken wordt in afwijzende zin, dan wordt daarmee deze vervalsing van de Wet bedoeld. Langzamerhand is in de Rooms Katholieke Kerk deze Jüdische heilsopvatting steeds meer doorgedrongen en kreeg zij in de leer van de goede werken een bepaalde gestalte.

Met grote kracht hebben de Reformatoren zich daartegen teweergegesteld. Wie herinnert zich niet de verhalen over Luther's zich in het klooster te vergeefs aftobben om zich door zijn werken bij God aangenaam te maken en zijn daarna resoluut verwerpen van deze valse heilsweg om de zaligheid te stellen in het geloof alleen: sola fide!

In een van zijn diepste en schoonste geschriften heeft hij daarover gehandeld onder het gezichts-

punt van... de christelijke vrijheid. Ik bedoel zijn Von der Freiheit eines Christenmenschen van 1520.¹⁾ In dit betrekkelijk klein, maar diepborend tractaat legt hij het hart van de reformatie bloot: geen vervulling van de wet, maar alleen het geloof aan het evangelie; geen werken naar geloof; geen verdienste maar genade.

En daarin bestaat nu volgens Luther onze christelijke vrijheid.

Want de wet, hoe staat het daarmee?

Kernachtig merkt Luther op: de geboden leren en schrijven ons velerlei goede werken voor, maar daarmee zijn ze nog niet gedaan... Ze geven wel aanwijzing, maar

¹⁾ Ik gebruik de uitgave van Luthers Werke van Borchardt en Mezz, 2e dr., 2e dl.

ze helpen niet; leren, wat men doen moet, geven er echter geen kracht toe.

Op zijn wijze zegt Luther hier wat Paulus schrijft in Rom. 8, dat de wet zwak was door het vlees en daarom geen verlossing brengen kon.

Wat voor zin heeft de wet dan?

Zij leert de mens zijn onvermogen kennen, zodat hij tot niets wordt in eigen ogen en niets vindt in zichzelf waardoor hij godvruchtig kan worden. Dit ziet Luther voor alles als de betekenis van de wet en de geboden.²⁾ Maar als

²⁾ Aan deze opvatting van Luther over de eerste betekenis der wet zit wel het een en ander vast, maar dat kunnen we hier laten rusten. Het gaat ons nu om zijn tekening van de christelijke vrijheid.

Onderstaande brief werd door de Synode van de Vrijgemaakte Kerken van Oost Soemba c.a. gezonden aan de Kerken in Nederland. Het is een antwoord op een schrijven dat de Landelijke Vergadering 1976 aan die Kerken heeft gericht. Gezien het karakter van deze brief en het feit dat de Kerken pas in 1978 wer in Landelijke Vergadering bijeen zullen komen, wordt zij nu opgenomen ter kennisname.

Aan de Geachte
Algemene Vergadering van Gereformeerde Kerken,
p/a de Geachte Heer H. L. Faber,
Nieuwlandseweg 32,
HAREN, Nederland.

Geliefde Broeders,

Ter synode van de Vrijgemaakte Kerken van Oost Soemba c.a., die van 12 tot 14 oktober 1976 te Parai Puluhamu vergaderde, is de brief van de Algemene Vergadering der Gereformeerde Kerken in Nederland d.d. 6 maart 1976 gelezen.

Alle afgevaardigden hebben haar met blijdschap aangehoord, omdat de Algemene Vergadering van de Gereformeerde Kerken in Nederland vertrouwen hebben geschonken aan het getuigenis onzer kerken betreffende Ds P. P. Goossens, nl. dat Z.Eerw. trouw is in zijn werk temidden van onze kerken op Soemba, en omdat zij met blijdschap Z.Eerw. in haar vergadering heeft verwelkomd, en aan Z.Eerw. gelegenheid heeft geschonken om zelf te vertellen van zijn werk in het midden van onze kerken.

Voor dit alles zeggen de broeders heel hartelijk dank, aangezien de Gereformeerde Kerken in Nederland hiermee heel duidelijk hebben bewezen dat ze de Vrijgemaakte Kerken van Oost Soemba c.a. als zusterkerken erkennen, ja zelfs de band met haar wensen te onderhouden en te versterken, en ook in de toekomst hopen op de hoogte gesteld te worden van het werk onzer kerken in den Here. Wat dit betreft hoopt onze vergadering, dat dit, onder de zegen des Heren en door bemiddeling van Ds P. P. Goossens en de Contactkerk te 's-Gravenhage, verwerkelijkt mag worden, aangezien dit heel erg belangrijk is voor het onderhouden en het versterken van de band.

De vergadering hoorde van Ds P. P. Goossens dat zijn ontmoetingen met de Kerken en broeders en zusters in Nederland heel erg verblijdend waren, en dat de broeders en zusters in Nederland heel veel steun verlenen t.b.v. het werk in het Koninkrijk van de Here, niet alleen d.m.v. geld, maar ook met andere goederen, zoals: fietsen, naaimachines, een rijstmolen, een landbouwtractor, ja, dat de broeders en zusters in Nederland zelfs een landbouw-ingenieur willen laten overkomen. Voor al deze bijzonder grote offers betuigt de vergadering haar grote dank aan de Kerken en de broeders en zusters in Nederland.

Moge de Here, Die getrouw en barmhartig is, de band tussen de Vrijgemaakte Kerken in Nederland en op Soemba onderhouden door Zijn Woord en Geest, zodat ze niet meer verstoord wordt zoals in het verleden.

Wij hopen van harte, dat onze zusterkerken in Nederland door de Here gezegend mogen worden in al haar inspanningen om een zodang kerkverband en een zodanige kerkenorde te verkrijgen, die welgevallig zijn aan God en alle kerken mogen bevredigen.

Broederlijke heilgroet in onze Here Jezus Christus,

namens de Synode van de Vrijgemaakte Kerken van Oost Soemba c.a.
d.d. 12-14 oktober 1976,

Vertaling:
P. P. Goossens

(w.g.) Ds B. Bülu I, praeses
(„) Ds D. D. Djami, assessor
(„) A. J. P. Ringu, scriba-I
(„) J. H. Ratuwula, scriba II

zij hun werk gedaan hebben dan komt das andre Wort, het andere woord van God, de goddelijke belofte en toezegging en dat woord zegt: Wilt ge alle geboden vervullen, vrij worden van uw boze begeerten en zonde, zoals de geboden dwingend eisen, zie, geloof in Christus, in welke ik u toezeg alle genade, gerechtigheid, vrede en vrijheid: gelooft ge, zo hebt ge, gelooft ge niet, zo hebt ge niet. Want wat u onmogelijk is met alle werken van de wet... dat valt u gemakkelijk en kort ten deel door het geloof.

Dit is dus de christelijke vrijheid: Is geen werk meer nodig (om zalig te worden, bedoelt Luther) zo is de christen gewis ontbonden van alle geboden en wetten; is hij ontbonden, zo is hij vrij. Om in zijn volle duidelijkheid voor ons te zien wat Luther bedoelt en alle misverstand dien-aangaande uit te sluiten geef ik nog deze samenvatting van hem door: Dit is de christelijke vrijheid, het geloof alleen, dat maakt, niet dat wij leeglopers zijn of kwaad mogen doen, maar dat wij geen werk behoeven te doen om tot vroomheid en zaligheid te komen.

Om de schijn te vermijden met een eigen interpretatie van de christelijke vrijheid te komen, gaf ik die van Luther door en voeg ik daar nog iets van Calvijn aan toe. Volgens Calvijn mag de uitlegging van de christelijke vrijheid niet worden nagelaten door hem, „wiens voornemen is de hoofdinhoud der evangelische leer in kort bestek saam te vatten”.³⁾ Zozeer ziet Calvijn deze vrijheid als een hoofdzaak van de geloofswaarheid, dat hij schrijft: ...wanneer zij niet gekend wordt wordt noch Christus, noch de waarheid van het evangelie, noch de inwendige vrede der ziel recht gekend. Zij is in Calvijns ogen een zo onschatbaar goed, dat wij er tot de dood toe voor behoren te strijden. Commentaar op de brief aan de Galaten.⁴⁾

Wanneer hij nu in zijn Institutie de inhoud van de christelijke vrijheid nader gaat uiteen zetten, begint hij met haar in verband te brengen met de rechtvaardiging door het geloof, precies zoals dat bij Luther het geval is. Het eerste is, dat de consciëntie der gelovigen, wanneer zij hun vertrouwen op de rechtvaardigmaking voor Gods aanschijn zoeken, zich boven de wet oprichten en opheffen, en de gehele rechtvaardigheid der wet vergeten. Wij moeten, om rechtvaardig voor God te worden, van de wet losgemaakt worden, zegt Calvijn en wel zó, dat met de werken in het geheel geen rekening gehouden wordt.

Wanneer het gaat om de rechtvaardiging der gelovigen, dan moeten zij de wet geen plaats geven. De wet onderwijst wel de rechtvaardigheid, maar kan haar niet geven. (verklaring van Rom. 8:3).

Zo spreken de beide grote Reformatoren in volledige overeenstemming met elkaar over het eigenlijke en voornaamste van de christelijke vrijheid en zij doen daarbij niets anders dan de Heilige Schrift naspreken, waarbij zij zich in het bijzonder beroepen op de brieven van Paulus aan de Galaten en de Romeinen.

Deze vrijheid komt tot stand door het geloof dat God voor waarachtig houdt en met Christus verbindt. Daardoor worden onze zonden voor Christus en worden zijn schatten en zaligheid de onze, schrijft Luther. Hij grijpt naar het beeld van de arme bruid en de rijke bruidegom om deze „vrolijke” ruil-fröhliche Wechsel — duidelijk te maken en als om zijn lezers daarover met zich te doen juichen vraagt hij: ist nun das nicht eine fröhliche Wirtschaft? Is dat niet een tot vreugde stemmende handel? Door deze ruil zijn al de zonden van de bruid in Christus verzwolgen — verschlungen — en is zijn gerechtigheid de hare geworden. Calvijn drukt het op deze wijze uit dat wij alleen Gods barmhartigheid moet omhelzen, de blik van onszelf afwenden en alleen op Christus zien.

In deze vrijheid wordt de christen nu volgens Luther een heer over alle dingen, ook over tegenslag, vijandschap, ziekte of dood of hoe men het ook noemen moet, want alle dingen moeten hem medewerken ten goede en in dit alles zijn wij meer dan overwinnaars, zoals „St. Paulus” leert, Rom. 8”.

M. R. VAN DEN BERG — LEIDEN

JEREMIA

Horen

Die oriëntatie op de wet wordt in Deut. 27 omschreven als: de wet metterdaad volbrengen. In Jer. 11 als: horen naar de woorden van dit verbond. In ons spraakgebruik zijn dat twee verschillende zaken. Horen en volbrengen zijn niet hetzelfde. Ze vormen vaak zelfs een tegenstelling. In de bijbel is dat niet het geval. Gods Woord echt horen sluit het doen van dat Woord in. Waar dat niet zo is, is geen sprake van echt horen. Horen is gehoorzamen.

D. W. L. MILO — VIERHOUTEN

GRENZELOOS NAIEF

Er bestaat een gereformeerde organistenvereniging, genaamd G.O.V., maar dat wist u al. Deze vereniging is in 1931 opgericht, vierde de vorige maand haar 46e verjaardag en verkeert in blakende gezondheid, dank u. Wilt u nog meer weten? De vereniging heeft tot doel: de bevordering van een juiste verzorging van het muzikale deel van de eredienst en al wat het peil en de waardering van het orgelspel in het algemeen ten goede kan komen; dit alles op grondslag van de Heilige Schrift, zoals die is samengevat in de drie formulieren. Dat ook u, zelfs als u geen organist bent, hiermee te maken hebt zal u wel duidelijk zijn: immers ook u behoort tot de nieuwtestamentische orde van zangers en speellieden.

De G.O.V. was tijdens de kerkscheuringen van 1944 e.v.j. een der zeer weinige verenigingen (vermoedelijk de enige) die haar kerkelijk uiteengedreven leden bijeen mocht houden. Op de historische vergadering van 10 augustus 1944, waar in de Haagse Lutherse Kerk de Acte van Vrijmaking en Wederkeer werd voorgelezen, waren vijf van haar zes bestuursleden present. Korte tijd later waren vier bestuursleden vrijgemaakt, twee bezwaard. Het bestuur had, naar de wereld gesproken, alle kaarten in handen om de „synodale” broeders weg te sturen en een raszuivere vrijgemaakte vereniging uit te roepen.

Het bestuur deed dat echter niet. Het dacht er niet aan de collegiale trouw zonder oorzaak te schenden. Het bestuur genoot adviezen van prof. C. Veenhof en prof. dr K. Schilder. Zijn voorzitter in die jaren was toevallig uw huidige rubriekschrijver; zijn secretaris was onze bekende en geliefde broeder R. Huizenga van Rijswijk.

De G.O.V. verbreedde haar basis, waardoor synodale en vrijgemaakte organisten gelijke rechten en plaats behielden in hun gezamenlijke vereniging. Zij legde vast dat de diep betreurde kerkelijke scheur in haar gelederen zo nodig ter sprake mocht worden gebracht. En zij zag dit werk bekroond met veel zegen van boven, grote bloei, een goede naam, kostelijke activiteiten en maandelijkse ontmoetingen van verdeelde broeders van hetzelfde huis; ook toeloop van Christelijke Gereformeerde collega's en andere leden. Het vorig jaar overschreed het ledental de duizend.

Welke activiteiten bijvoorbeeld? De G.O.V. maakte tal van organisten zich bewust van hun taak, zette hen aan tot studie, bracht hen in kringen bijeen, vermeerderde hun kennis geen beetje, nam op verzoek van kerken vergelijkende examens af, reikte moeizaam verdiende diploma's uit, gaf aan honderden kerken advies en bijstand bij aanschaf van orgels of bij organistenkwesties — kortom: belastte zich met al die speciale zaken, welke een kerkeraad, hoe goed ook overigens, boven het hoofd gaan. In al deze diensten stelde zij het heil der kerken voorop; de materiële positie van de organist werd steeds en stelselmatig en bewust achtergesteld. Dit om te voorkomen dat men in de

Horen naar de woorden van het verbond impliceert het volbrengen van die woorden.

Dat wet en verbond elkaar dekken blijkt ten overvloede uit de formulering van de verzen 3 en 4: de woorden van het verbond dat Ik aan uw vaders geboden heb. Een verbond dat geboden wordt, kennen wij in ons spraakgebruik niet, omdat verbond en wet voor ons totaal verschillende zaken zijn. Bij God is dat niet zo. Zijn verbond met Israël is wet. En zijn wet is verbond. Daarom kan Hij het verbond gebieden.

Kijk, zegt Jahweh, dat heb Ik aan het begin van Israëls geschiedenis gedaan. Toen heb Ik met het volk een verbond gesloten en gezegd: Leef nu naar dit verbond. Doe nu maar alles wat Ik gebied. Dan is een leven in mijn gemeenschap

mogelijk. Dan wordt uw leven door Mij gezegend. Dan zult ge Mij tot een volk zijn en zal Ik u tot een God zijn.

We moeten ons weer goed realiseren, dat dit geen gevolg is van het volbrengen van Gods wet. Men kan in vs. 4 gemakkelijk lezen, dat Israël pas Gods volk zal worden als het Gods wet volbrengt. Dan is het volk van God zijn iets dat veroverd, verdiend, moet worden.

Zo heeft men het inderdaad vaak gelezen.

Maar daardoor is men helemaal van het bijbelse spoor afgeraakt. De HERE wil niet zeggen dat Israël het door eigen inspanning zo ver kan schoppen, dat Hij hun God zal zijn. Integendeel. De HERE zegt: Ik ben jullie God. Maar leef nu wel naar mijn inzettingen.

³⁾ Institutie, Vertaling dr A. Sizoo, III, XIX, 1 en 2.

⁴⁾ ed. Donner op 5:1.

G.O.V. een bedrijfsvereniging zou zien. Als een ander het niet doet moet schrijver dezes het maar eens zeggen, die als voorzitter (van 1942 tot 1963), als mederedacteur van haar maandblad *Organist en Eredienst* en als verenigingslid deze ontwikkelingen van nabij en met grote blijdschap heeft meegemaakt.

—o—

Als uw memorie ver genoeg terug gaat zult u weten dat in die naoorlogse jaren om de haverklap een nieuwe vrijgemaakte vereniging werd opgericht. Zowel politiek als economie als jeugd als andere sectoren van kerk, staat en maatschappij werden opnieuw opgezet. Het was dan ook niet gemakkelijk om de G.O.V. heel te houden; tegen de heersende windrichting in te gaan. Zo trachtte men ook wel eens een nieuwe, *vrijgemaakte* organistenvereniging op te zetten. Door echter duidelijk te stellen: dat de G.O.V. volledig ruimte bood voor vrijgemaakte organisten en dat versplintering gewoonweg kwade trouw zou betekenen — werden de plannen stilgezet.

Maar enkele jaren geleden, nadat de verdachte elementen uit de vrijgemaakte kerken waren gewipt, is het *toch tot* een Vereniging van Gereformeerde Kerkorganisten (V.G.K.) gekomen. Haar doel: het bevorderen van een goede en stijlvolle verzorging van de muzikale gedeelte van de eredienst, het bestuderen van de door de Bijbel gestelde normen hiertoe en het verbeteren van positie en/of aanzien van de organist in betrekking tot zijn predikant en kerkeraad. Alles „genauw wie bei uns” zeggen de Oosterburen, zo niet letterlijk dan toch woordelijk. En lid van die V.G.K. mogen worden: zij die organist of hulp-organist zijn (geweest) bij een der Gereformeerde Kerken. Maar als schrijver dezes, die bijna vijftig jaar aan een bij drie soorten gereformeerde kerken organist en zangleider is geweest, zich bij de V.G.K. zou aanmelden... zou hij worden teruggestuurd! Eerlijk. Tenzij de clausule „organist geweest zijn” zou worden toegepast op de jaren, vóór dat de kerk van Nunspeet uit het kerkverband was gestoten. Naar de letter zou het dan mogelijk zijn in haar gelederen door te dringen. Maar het zou tegen de geest van de V.G.K. zijn naar ik meen: die alleen „binnenverbandse” kerken als Gereformeerde Kerken erkent en zelfs dit bijvoeglijk naamwoord niet aanvaardt. Maar noch door geweld, noch door list zou ik mij willen aansluiten bij een vereniging, die zich zo pedant aandient, zo volmaakt overbodig opstelt en zich zo farizees afzet tegen haar oudere zustervereniging. Dat is verder haar zaak.

—o—

Mijn zaak is echter, dat de V.G.K. in haar orgaan (III-3-19) mijn naam boven een artikel plaatst. En de zaak die de schrijver W. Zomer, secretaris der V.G.K. aansnijdt is, meen ik, van algemeen belang; zowel voor echte gereformeerden als voor buitenverbandse woestijnbewoners. Want die gaat over de vraag: is een kerkelijk-geijkte vereniging bij voorbaat goed en braaf en feilloos? en is dus een niet kerkelijk-geijkte bij voorbaat gedoemd tot horizontalistische ondergang?

Het bezwaar van coll. Zomer komt hier op neer. De G.O.V., zegt hij, voer „vroeger” zo'n goede koers. En hij grondt dat op twee artikelen van schrijver dezes uit 1947 en uit 1956. Hij vraagt dan: „zou het huidige bestuur van de G.O.V. nog wel eens denken aan dat principiële beleid van vroeger? Mensen kunnen veranderen, principes kunnen zich

wijzigen, maar...” en hij eindigt zijn bodemloze verdachtmaking met een toepasselijk psalmvers.

Die verandering zou wel door coll. Zomer zijn opgemerkt — maar met name *niet* door schrijver dezes. Dat zou daaruit blijken, dat de oudvoorzitter Milo op een jaarvergadering van de G.O.V. een kort slotwoord sprak, luidende: „alles was volgens hem nog als vroeger: dezelfde problemen, dezelfde doelstellingen, echter hier en daar wat andere gezichten”.

Kijk, die paar onnozele woorden, door een notulente samengetrokken, hadden nooit gezegd mogen worden. Coll. Zomer vond die woorden van Milo „grenzeloos naïef”. Want alles was niet als vroeger. Dat was schrijver dezes geheel ontgaan! De G.O.V. luisterde nu naar „een feestrede van een professor, die een aantal niet op de Schrift gefundeerde z.g. prioriteiten poneert”. Dat was dan prof. dr. G. N. Lamens geweest. En de G.O.V. „verzet zich niet meer tegen de liturgistische en oecumenistische” (hebt u dat?) „dwalingen van deze tijd”; „verweert zich niet tegen liturgistisch gedoe en spant zich in om een horizontalistische liederenbundel ingang te doen vinden”. De heer Zomer zegt: „mijn opvattingen met betrekking tot de Gereformeerde liturgie heb ik voor een belangrijk deel te danken aan het werk van de G.O.V. in het verleden”. (Geen dank, beste collega.) „Thans merkt men in *Organist en Eredienst* niets meer van enige toetsing aan Schrift en Belijdenis”. En zo voort.

Ziet u? Coll. Zomer heeft zijn vorming in de G.O.V. gehad, heeft daar gegeten en gedronken, heeft zich omgekeerd, zijn nest bevuild, en vloog toen naar reiner sferen, naar zuiver-Gereformeerde hoogten. Om van daar uit de G.O.V. aan te klagen wegens verraad aan haar beginselen, blijkende uit... zie boven. En om te schetteren dat collega Milo „zo grenzeloos naïef” dit alles niet doorziet — wat zijn scherpe oog wel waarneemt.

—o—

U kunt deze dingen bejammern. Toch kunnen we er ons niet van afmaken. Zulke dingen behoren helaas tot het leven van gereformeerde kerkmensen als de pijl bij de boog, als de hamer bij het aambeeld. Ook die oppervlakkige waarneming en dat snelle meedogenloze oordeel. Ook die krenking ten aanzien van de oudere vereniging, waar men zijn opleiding en vorming genoten heeft. Ook die veroordeling van de ander — die een „Schriftuurlijke” basis moet leveren voor eigen zaaksgerechtigheid.

Oppervlakkig zeiden we. Want in datzelfde *Organist en Eredienst* stond een hoofdartikel van schrijver dezes, dat besloot met zijn volledige „laatste woord”:

„Pijnlijk is het te vernemen, dat de basisverbreding van kort na de oorlog een paar honderd organisten niet aan de vereniging heeft kunnen binden. Wanneer de vereniging niet zo sterk voor de behandeling van het Nieuwe Liedboek had gekozen, zou zij organisten uit kerken, waarin dat nieuwe Liedboek nog niet aan de orde is, niet van zich hebben vervreemd.

Aan de andere kant is het verheugend te bemerken, dat onze vereniging nog steeds een gezond asyl biedt aan alle organisten, die in zo ruim mogelijk verband het goede voor Jerusalem zoeken.

Summa summarum: in onze vereniging leeft nog altijd openhartigheid, zonder dat spijkers op laag water worden gezocht. Er is een hartverwarmende bezieling ten aanzien van de eredienst. Er komt een steeds groter quantum geschoolde organisten. En de vereniging behoudt haar goede, vertrouwde gezicht dat, zonder kunstmiddelen, nog niet veroudert”.

De juist afgetreden voorzitter der G.O.V., coll. H. K. W. Frenkel van Rinsumageest, is destijds door schrijver dezes voorgesteld als de geschikte opvolger om deze unieke vereniging te leiden. De G.O.V. is daar 14 jaar lang *niet* in teleurgesteld. Coll. Frenkel heeft de stem van de Schrift steeds duidelijk laten klinken in woord, besluit en daad van de vereniging.

Nu is hij opgevolgd door coll. Jan Pasveer. De G.O.V. en de gereformeerde kerken in Nederland, in de ruimste en oecumenische zin genomen, kunnen ook met hem gelukkig zijn. De G.O.V. gaat rustig verder, haar kompas op hetzelfde doel als „vroeger” gericht, haar papieren in orde, de Bijbel op zak.

Maar verder gaan is wat anders dan stilstaan. En verder gaan is wat anders dan in een kringetje ronddraaien. En verder gaan is helemaal niet: op een afstand, schetterend van kritiek, dezelfde problemen aanpakken, dezelfde zaken ter hand nemen, dezelfde activiteiten ontwikkelen, die de G.O.V. al dertig jaar geleden heeft afgehandeld.

Dat moet coll. Zomer, dat moet zijn V.G.K. nog leren. Zo lang zij dat niet zien en toch fiolen van toorn uitgieten zijn ze grenzeloos naïef.

HULP BIJ BIJBELSTUDIE

Want alleen dan kan het zo blijven. Want als jullie dat niet doen, gaat de vloek van het verbond in werking treden. Dan wordt de gemeenschap met Mij doorgesneden. Wanneer u zulke uitspraken als in vs. 4 tegenkomt, moet u ze altijd zo lezen. Anders krijgt u een scheef beeld.

Ongehoorzaamheid en oordeel

Jeremia begrijpt onmiddellijk dat de HERE in vs. 3 en 4 teruggrijpt op Deut. 27. Hij kent zijn bijbel. Daarom reageert hij nu precies op

dezelfde wijze als waarop het volk toen moest reageren op het horen van de vervloeking. Hij zegt: amen, Jahweh, zo is het.

Zo was het ook inderdaad. Zo lagen de verhoudingen. Zo was het allemaal begonnen. En houd dat de mensen in Juda en Jeruzalem nog maar eens voor. Herinner hen nog maar eens aan dat verleden, aan de manier waarop het begonnen is. En confronteer hen dan met de wijze waarop Israël steeds heeft gereageerd, heel de geschiedenis door: zij hoorden niet. D.w.z. zij gehoorzaamden niet. Noch neigden zij hun oor. Dat is ook een uitdrukking voor niet gehoorzamen. Ze wandelen allen in de verstoktheid van hun boos hart. Het hart is de direktiekamer van het leven. Die was vastgeroest in de boosheid. Er werd daar geen rekening met God gehouden.

C. VEENHOF — KAMPEN

Herinneringen aan Prof. Schilder

1951 — 23 maart — 1977

Het is vandaag 23 maart 1977. Op de dag af vijf en twintig jaar geleden dat prof. Schilder in Jezus ontsliep. En ik kan niet nalaten iets over hem te schrijven. Er gaat geen week voorbij of hij komt in mijn gedachten, duikt er een of andere herinnering aan hem in mij op. En voorts: ik ben nog één van de zeer weinigen die hem van het begin van zijn publieke optreden af hebben meegemaakt, en meer dan een kwart eeuw een vriend van hem ben geweest.

★ ★ ★

Ik herinner me nog als de dag van gisteren dat ik voor 't eerst met de toen mij persoonlijk geheel onbekende Schilder, kennis maakte.

Dat was in oktober 1920. Ik was destijds een achttienjarige onderwijzer en stond in Spakenburg voor een klas van 52 vertegenwoordigers van de lieve jeugd van dat goede dorp. Op 1 oktober van dat jaar was het eerste nummer van „De Reformatie” verschenen. In de ook voor de Gereformeerde Kerken toen turbulente naoorlogs-tijd was dat blad „een nieuwe lente en een nieuw geluid”. Later, toen ik de jeugdpublishies van Schilder verzamelde met het oog op de uitgave ervan in de vier deeltjes „Om Woord en Kerk” kwam ik aan de weet dat Schilder destijds de verschijning van dat blad met groot enthousiasme had begroet. Het artikel waarin hij erover schreef begint met de woorden: „...Eindelijk eens een daad” zou men ook hier willen zeggen.

Die uitroep opende de inleiding van een brochure van de heer Baas (verschenen bij de heer Kok te Kampen), waarin hij de jonge arbeider zoekt te behouden voor het oude geloof. En hij past ook, met een heel groot uitroepteken er achter, bij de verschijning van het nieuwe „Weekblad tot ontwikkeling van het Gereformeerde leven”, dat onder de titel „De Reformatie” wordt uitgegeven bij de firma Oosterbaan & le Cointre te Goes... Ik kan niet zeggen, hoe dankbaar ik ben voor dit blad... Het zoekt allen, die de tijd kennen of willen kennen; die verstaan hebben, dat het oude geloof door duizenden afgezworen wordt, mede, omdat de kerk verzuimde, haar dagboek bij te houden.”¹⁾

Op „De Reformatie” had ik mij, ondanks mijn maandsalaris van 76 gulden — waarvan f 60,— „kostgeld” afging! — direct geabon-

neerd. En ik spelde die krant van a tot z. Welnu, in een paar van die eerste nummers schreef de, zoals ik zei, mij toen geheel onbekende Schilder, een paar hoofdartikelen met als titel „Oud en Jong in vroeger eeuw.” De redakteur plaatste er als noot onder: „Het voornemen bestaat bij de Redactie, binnenkort een serie artikelen te plaatsen over „De beweging der Jongeren” (zo'n beweging was er in die tijd in de Geref. Kerken, ze was voor een deel nog al wat georiënteerd op de ethische theologie - C.V.) Dit artikel moge als inleiding dienen.”

Het artikel van Schilder fascineerde mij hevig. Je zou kunnen zeggen: er sprong een vonk van over naar mijn hart. Dat kwam ook door de taal! Wat was die anders, totaal anders dan die van de toenmalige kerkelijke pers. Levendig, sprankelend, raak, vol beeldende kracht. Maar meer nog boeide mij de inhoud. In dat artikel besprak Schilder de bekende profetie uit Zacharia 7, waarin het gaat over het gezantschap dat uit Bethel naar Jeruzalem gezonden werd om aan de priesters en aan de profeten te vragen of men moest blijven vasten op de verschillende dagen waarop de catastrofe van de belegering en de inneming van Jeruzalem door koning Nebukadnezar, die het einde betekende van Juda als zelfstandige staat, herdacht werden — of dat men feest moest vieren over de terugkeer in het beloofde land. De analyse die Schilder van dit gebeuren gaf was voor mij veel meer dan een knappe exegetische studie. Zij was voor mij een onthulling van wat ware religie is!

Dit was een eerste kennismaking met Schilder en sindsdien heb ik gelezen — en bewaard! — zo ongeveer alles wat ik van hem te pakken kon krijgen.

★ ★ ★

Maar er gebeurde in Spakenburg nog wat dat voor mijn contact met Schilder van beslissende betekenis is geworden.

In het voorjaar van 1921 werd namelijk ds J. de Waard predikant in Spakenburg: Hij was, zoals ik al heel gauw hoorde, de boezemvriend van Schilder. De Waard werd door Schilder op 24 april 1921 „in het ambt bevestigd”. Schilder had als intretekst gekozen Openb. 11:6-11, een fragment uit het visioen van de twee getuigen. Ik kan mij de concrete inhoud van die preek niet meer in details herinneren. Maar dit weet ik nog wel dat ik met verbijstering, om niet te zeggen ontzetting, geluisterd heb naar die machtige preek. Zó had ik nog nooit horen preken over de demonische verzoeking voor en de strijd en het lijden van de kerk in deze wereld en over de ontzaglijke ernst en kracht van de prediking! Later zou ik dit alles herkennen in het bij de dag meer actueel wordende boek van Schilder: „De Openbaring aan Johannes en het sociale leven.”

Van ds De Waard, die mijn goede vriend werd, hoorde ik veel over Schilder. Iets daarvan heeft hij bij het overlijden van Schilder gepubliceerd. Ik zal daarvan nu letterlijk iets citeren.

„Op de 6e september 1903 maakte ik voor het eerst kennis met Schilder. Och nee, een echte kennismaking was het niet. Op de 6e september plaagde ik hem. Op 2 september was de cursus begonnen. 't Was bij de rector dr Kapteijn in huis. (Daar had de moeder van De Waard haar zoon „in de kost” gedaan - C.V.) Mijn werkkamer was van de studeerkamer gescheiden door een dubbel stel gordijnen. Op een ogenblik hoor ik gepraat, een zware basstem en een jongensstem. En

door de gordijnen loerend zie ik over de rug van de rector heen aan de overkant van het schrijfbureau een bleek tener jongetje zitten. Hij werd geëxamineerd door de rector in Nederlandse taal, rekenen, geschiedenis enz. En toen zocht ik hem van zijn stuk te brengen door gezichten tegen hem te trekken. Maar 't hinderde hem weinig, hij gaf resoluut antwoorden.”

En dan vertelt De Waard hoe Schilder op het gymnasium kwam en was.

Op de lagere school werd hij door „meester De Waal”, een zeer bekend schoolhoofd in de toenmalige Kamper wereld, „ontdekt”. — Hij was de schoonvader van de bekende uitgever J. H. Kok. — De Waal vond het zonde en jammer dat die uiterst begaafde leerling van hem op een kantoorkruk zou terecht komen.

Schilder was in zeer sobere, om niet te zeggen armelijke, omstandigheden opgegroeid. Zijn vader had hij nauwelijks gekend en zijn moeder moest met hard werken de kost verdienen voor zich en haar vier kinderen. De Waal wist enkele mensen voor de jonge Schilder te interesseren — o.a. dr A. Noordzij, de latere professor — en zo werd het Klaas Schilder mogelijk gemaakt naar het Kamper gymnasium te gaan.

De eerste jaren waren voor hem erg moeilijk. Het was in die tijd ook was voor een arme arbeidersjongen uit de „Houtwijk” — iedere Kampenaar kent dat straatje — om leerling van zo'n deftig instituut als een gymnasium te zijn!

★ ★ ★

Op 7 september, zo vertelt De Waard verder, kwam Schilder als een bleek, tener, timide jongetje in de klas. Hij kwam als nieuweling. Want de nieuwe - kleine - klas was al een beetje op elkaar ingeschoten. „De jeugd is vaak hard.” Schilder drong zich niet op. En de klasgenoten lieten hem veel alleen staan. In de pauzes tussen de lessen als de jongens op de binnenplaats van het oude gebouw aan het ravotten waren stond Schilder veel alleen en staarde wat in de lucht. „Hij zei zijn lessen op - goed - hij ging, hij leerde zijn lessen, hij was braaf. Soms was hij aanwezig afwezig, net of hij in een droomtoestand leefde. Zijn wiskundeknobbel moest nog tot ontwikkeling komen. Op mijn rapport over 1904-1905, van de tweede naar de derde klas dus, zie ik geschreven: Schilder-herexamen meetkunde. Maar op zijn eind-examen haalde hij voor meetkunde een 10, evenals tien voor de meeste vakken.”

In de eerste jaren van zijn gymnasium-tijd gebeurde er evenwel nog wat dat en voor Schilder en voor De Waard van grote betekenis is geworden.

Rector dr Kapteijn was blijkbaar een man met hart voor zijn leerlingen. Hij wist hoe de situatie was in het gezin Schilder. De moeder moest in het onderhoud daarvan voorzien o.a. door het „doen van de was” voor de meer gegoeden. Dr Kapteijn maakte daarom tegen een Sint-Nicolaas een pakje voor Klaas Schilder en droeg Jaap de Waard op het naar diens huis te brengen met de opdracht te zorgen dat niemand zag wie het bracht en van wie het kwam. Op een of andere manier had Schilder toch gezien dat Jaap de Waard het bij de deur had neergelegd. Lange tijd heeft hij gedacht dat het ook een cadeau van hem was! En dat heeft op Schilder een enorm diepe en onuitwisbare indruk gemaakt. Alleen wie hem goed gekend hebben kunnen beseffen wat dat voor Schilder heeft betekend! Jaap de Waard werd

¹⁾ Er is aan de verschijning van „De Reformatie” enorm veel voorafgegaan. Het initiatief ervoor kwam van... dr Van der Vaart Smit. Het heeft heel veel pijn gekost eer dit schip in de vaart kwam. In mijn bezit is een uitvoerig verhaal over de voorgeschiedenis en de geschiedenis van „De Reformatie” tot op het moment dat Schilder er de hoofdredacteur van werd. Het is geschreven door de heer Smit die destijds directeur van de fa. Oosterbaan en le Cointre was. Het is nog niet voor publicatie bestemd. Wat tot dusver over de geschiedenis van „De Reformatie” geschreven is is van weinig waarde.

zijn vriend en — al heel gauw — werd Schilder ook de vriend van Jaap de Waard. Volkomen naar waarheid kon ds De Waard bij het heengaan van Schilder schrijven: „Wij zijn naar elkaar toe geschoven in de hoogste klassen van 't gymnasium, we hebben elkaar gevonden als student. Onze vriendschap was hoger dan gewone vriendschap en is dat gebleven tot zondag 23 maart 1952. We zagen elkaar soms in lange tijd niet, maar waren zo blij elkaars stem te horen al was 't maar alleen door de telefoon. We begrepen elkaar tot in de diepste roerselen.”

Wie van nabij heeft meegemaakt hoe deze twee met elkaar omgingen weet dat wat De Waard schreef volkomen waar is. De Waard en Schilder waren in de volle zin van het woord „boezemvrienden.”²⁾

★ ★ ★

In de vierde klas van het gymnasium kwam, aldus De Waard, voor Schilder „het grote ontwaken.” „Hij werd anders, in alles anders. Hij ging schreeuwen, hij werd brutaal soms. Hij ging zingen, al had hij geen stem. Hij ging dichten op een meisje al had hij geen meisje. Hij ging dichten, eerst in 't Nederlands, dan in het Duits, Latijn, Grieks. Het geniale brak door. Hij ging schrijven in onze klaskrant met Van Zuylen en Rispen. Hij speelde mee in de muziekclub T.A.C.M.I.A.

²⁾ De Waard had brieven van Schilder, maar deze waren van zo intieme aard dat hij ze niemand liet lezen en niet lang voor zijn dood heeft vernietigd.

G. E. BOOY — AMSTERDAM

Religieuze poëzie

over: Nel Benschop,

Een open hand naar de hemel,
Kampen 1976, 52 blz., f 6,90

Co 't Hart,

Tegenwind,
Kampen, 1976, 56 blz. f 6,90

Bij uitgeverij Kok in Kampen verschenen twee gedichtenbundels met religieuze poëzie. De dichteres Nel Benschop is waarschijnlijk bij de lezers van Opbouw al wat bekend: dit is al haar vijfde bundel, haar gedichtenbundels worden goed verkocht en er is nu door de uitgever zelfs een grammofoonplaat uitgebracht waarop ze zelf uit haar werk voorleest. De bundel *Een open hand naar de hemel* heeft twee afdelingen, in het eerste deel, met dezelfde titel, komen in dichtvorm vragen van de mens aan God naar voren, vragen om Gods nabijheid, om kracht in het lijden en bij het sterven van geliefden. In de tweede afdeling, *Een open hand uit de hemel* vindt men als het ware de antwoorden, beloften omtrent God's nabijheid en vertroosting, o.a. in de vorm van parafrasen van de zaligsprekingen. De gedichten zijn stuk voor stuk gemakkelijk te lezen, het taalgebruik is traditioneel, maar wel verzorgd. Nergens treft men echter originele beelden of gedachten aan. Die gemakkelijke leesbaarheid is de kracht van deze bundel, maar anderzijds ook de zwakte: origineel taalgebruik, treffende beelden, het

onder leiding van Jut (dr Gunning). Zijn stemmingen leefde hij uit op het orgel in de Burgwalkerk, nu eens Himmelhoek jauchzend, dan weer zum Tode betrukt. En hij was trouw en eerlijk in alles. En hij bleef dat. Hij was trouw aan zijn moeder. Zijn jeugd was hard, omdat zijn moeder weduwe was, een weduwe met eergevoel. Zij werkte bij dag en nacht voor haar kinderen. Wanneer we 'n gezellige avond hadden, als gymnasiasten, of club of corpsvergadering als studenten, dan ging hij vaak halverwege weg, want hij wilde niet, dat zijn moeder zich zou overwerken voor hem, dan stond hij nog een paar uur aan de mangel te draaien, en daarvoor schaamde hij zich niet — en wij waardeerden dat in hem. Hij was trouw aan zijn klasgenoten. Nooit klopte je tevergeefs bij hem aan, als je zat met een moeilijke Griekse of Latijnse constructie of een zwaar wiskunde-vraagstuk, altijd vriendelijk en welwillend.”

★ ★ ★

Dit alles hoorde ik in Spakenburg van Jaap de Waard. En later las ik dat van hem.

In Spakenburg heb ik ook Schilder persoonlijk leren kennen. En hem een rede horen houden over een thema dat hem altijd is blijven boeien: *De wonderen van de Antichrist*: het laatste fragment van de wereldgeschiedenis, een wondervol tijdvak voor het rijk van Satan, een wonderloos tijdvak voor de kerk!

spelen met taal, dat alles vindt men in deze bundel niet. Maar de gedichten spreken wel van een intens bezig zijn met het Christen-zijn en het verwerken van menselijke smart. Dat zal ongetwijfeld vele christenen aanspreken.

De tweede bundel, *Tegenwind*, is van een tot nu toe minder bekende dichteres, Co 't Hart. Nu, wat mij betreft moet ze voorlopig als dichteres ook maar niet bekender worden. Ook zij schrijft voornamelijk traditionele religieuze poëzie, maar in tegenstelling tot Nel Benschop heeft ze niet een verzorgd taalgebruik, en bezit ze niet het vermogen een beeld naar behoren uit te werken. Laat ik dat eens demonstreren aan de hand van het titelgedicht, *Tegenwind*:

Uw Naam was als een zegening,
door heel mijn leven heen.
Toen was het of U mij verliet
en in het niets verdween.

Ik kwam in een orkaan terecht,
die door mijn leven joeg,
totdat er niets meer overbleef
en niemand naar mij vroeg.

Ik dacht, dat ik verdrinken zou,
op rotsen stuk zou slaan,
gegrepen door het mensengrauw,
verscheurd zou ondergaan.

Maar vechtend als een drenkeling,
greep ik de reddingslijn,
Uw niet te breken eeuwig woord:
„Mijn oog zal op U zijn.”

En langzaam stierf toen de orkaan:
vertrouwend als een kind,
wist ik, dat U dezelfde bleef,
bij zon en tegenwind.

De 'ik' van het gedicht voelt zich in het eerste couplet plotseling door God verlaten. Maar in het tweede couplet is de 'ik' opeens door de mensen verlaten („en niemand naar mij vroeg”). De orkaan, beeld van de beroering van het leven van de ik-persoon, woedt volgens het derde couplet opeens op zee, en de 'ik' is nu een schip dat op de rotsen dreigt stuk te slaan, dan weer een drenkeling, dan weer — blijkbaar inmiddels aan vaste wal — „gegrepen door het mensengrauw”. Kortom, het beeld dat gebruikt wordt, verschuift voortdurend, en we weten niet meer wat nu beeld is van wat. Tenslotte blijkt dan ook nog dat de orkaan een soort tegenwind is: het valt dus allemaal nogal mee met de nood. Het gedicht *Pniel* is ook merkwaardig. De titel zinspeelt op de worsteling tussen Jakob en de engel. De 'ik' die, in tegenstelling tot Jakob, blijkbaar niet overwint („Al zullen Uw handen mij dan breken”) zegt:

Zeg mij Uw Naam. Ik moet toch weten,
met Wie en waarom ik strijd?

Waarom ik U nooit meer los wil laten?
Niet nu. Niet in eeuwigheid.

Afgezien van het niet kloppende metrum van de laatste regel moeten we uit het gebruik van de hoofdletters begrijpen dat de 'ik' wel weet dat hij met God worstelt. De *Pniel*-situatie kan dus geen beeld zijn van de hier beschreven worsteling met God. Het beeld van een schip in de storm is zoals bekend, geliefd. Het komt ook voor in traditionele liederen als 't Scheepken onder Jezus hoede' en 'Ruwe stormen mogen woeden'. Co 't Hart gebruikt het in deze bundel ook nogal eens, en afgezien van het versletene van dit beeld, ook nog inconsistent, b.v. in het gedicht *Het Kompas*: eerst is de ik-persoon een schip, daarna huift deze, daarna is de ik-persoon degene die het schip bestuurt:

Van mijn ankers losgeslagen,
drijf ik hulpeloos in zee,
als een speelbal van de golven,
met de wilde winden mee.

.....

Niemand weet hoe of ik huil,
Omdat straks mijn schip zal breken.

Ook gebruikt Co 't Hart de gedicht-vorm voor wat in feite een gedachte in proza is, het gedicht *Sollicitanten* (de schuine strepen geven de verdeling in versregels aan!) De telefoon/ heeft me vandaag/ geregeerd/ 'k Heb mensen/ afgeweerd/ waarmee ik graag/ had willen praten./ Ik hoorde/ aan hun stem,/ hoe kwetsbaar en verlaten/ ze door een/ harde wereld gaan,/ die rode cijfers vreest./ Ben ik vandaag/ een nummer/ en geen mens geweest? Sommige gedichten zijn voor de lezer moeilijk te begrijpen, b.v. *Brandend Vuur* dat waarschijnlijk moet worden geïnterpreteerd als een waarschuwing om niet voor het huwelijk met elkaar naar bed te gaan, maar verder erg ontoegankelijk is. Het is uiteraard niet mogelijk alle gedichten stuk voor stuk de revue te laten passeren. Maar het is duidelijk, dat ook al schreef Co 't Hart wel enkele aardige gedichten, zij toch veel selectiever te werk had moeten gaan bij de samenstelling van haar bundel, en wat kritischer had moeten zijn ten aanzien van de poëtische kwaliteiten van haar werk. Als men van weliswaar traditionele, maar eenvoudige en verzorgde religieuze poëzie houdt, moet m.i. aan de gedichten van Nel Benschop duidelijk de voorkeur worden gegeven.

„Tot ziens in Barneveld,,

Rusteloos is de commissie van voorbereiding bezig alles voor de grote dag in orde te maken. Ik heb niet geweten dat er zoveel aan de voorbereiding daarvan vast zat!

De commissie heeft mij verzocht enkele dingen met nadruk te willen zeggen. Vooreerst: willen de ouders van kinderen van 0-3 à 4 jaar die ze naar de crèche willen brengen er voor zorgen dat de naam en voornaam van hun kinderen geschreven op een stukje leukoplast op truitje of jurkje van het kind wordt geplakt? Dat is voor de crèche-leidsters erg prettig.

Tussen de middag dienen de ouders hun kinderen weer op te halen. Kinderen die in die tijd moeten slapen kunnen in de crèche blijven! Voor hen blijft een oppas achter. Kleiner en groter speelgoed (e.v. loopfietsen en driewielertjes e.d.) moet zelf worden meegenomen. Als kinderen tijdens de vergaderingen wat moeten eten of drinken willen dan de ouders het nodige daarvoor zelf meebrengen? Limonade, kaakjes enz. zijn aanwezig. Boxen en kinderstoelen evenzo. Bedjes in beperkte mate. Als u over een kampeerbedje of iets dergelijks beschikt en dat voor uw kind nodig is, neemt u het dan mee. De kindercrèche is open vanaf half tien.

Dit zijn allemaal „kleine dingen“. Maar die zijn het ook hier weer die het doen! Want de „ontmoetingsdag“ moet ook een „gezinsdag“, evenals een „kerkdag“ worden. Het is zo fijn als gehele gezinnen komen. Dat is voor contacten met „verre vrienden“ prachtig.

Als er nog meisjes zijn vanaf 13 jaar die in de crèche willen assisteren — grág op gave bij mevr. De Boer-van Santen.

Als U zich nog niet opgegeven hebt voor deelname aan de „ontmoetingsdag“ wilt U het dan alsnog zo gauw mogelijk doen bij C. van der Mark, Henri Dunantlaan 38, Barneveld?

En voorts als steeds: „Tot ziens in Barneveld“.

Kerknieuws

Den Helder — De (Syn.) Gereformeerde Kerk te Den Helder heeft zich onlangs gericht tot de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt buiten verband) met het verzoek om een gesprek over eventuele samenwerking. Er heeft intussen een bespreking in vriendelijke sfeer plaatsgevonden waarbij ds Koetsveld (syn. geref. predikant) uiteenzette hoe men als kerkeraad van Wijk I tot zijn initiatief gekomen was.

De reden waarom men zich tot onze kerkeraad richtte, ligt in het streven van zijn kerkeraad om de gereformeerde beginselen trouw te blijven. Hij zette verder op die vergadering uiteen, dat het niet de bedoeling was om te komen tot een samenwerking (of samengaan) op kerkelijk nivo. De activiteiten, die men zich voorstelde *gezamenlijk* te verrichten liggen in het vlak van het *particulier initiatief*. De kerkeraad van onze „buitenverbandse“ gemeente sprak naar aanleiding hiervan uit, dat, gezien de weinige activiteiten, die ten onzent betreffende de evangelisatie worden ont-plooid, er slechts sprake kan zijn van de bereidheid van *particuliere personen* om mee te werken in *bepaalde bestaande vormen van evangelisatiewerk*.

Zwolle - Vakantie - Bijbelschool in de Zuiderkerk — In de paasvakantie van 4-7 april wordt er elke morgen van 10-12 uur weer Vakantie-Bijbelschool gehouden voor kinderen van 6-12 jaar. De evangelisatie-commissie van de vrijgemaakte gereformeerde kerk heeft de organisatie in handen.

Het thema in de week voor Pasen zal zijn: „Heb jij Jezus echt lief?“

Rondom dit thema worden elke dag een Bijbels en een vrij verhaal verteld. De bijbelverhalen gaan over de figuur Petrus: de belijdenis, de verloochening, de opstanding en de verschijning.

Op een speelse manier worden twee teksten geleerd: Joh. 14:23 en Joh. 11:25. Er wordt veel gezongen, geknutseld, een kwis gedaan en dia's vertoond.

De opzet van dit alles is vooral buitenkerkelijke kinderen en via hen de ouders met het Evangelie in aanraking te brengen. De ouders worden speciaal uitgenodigd om bij de Goede Vrijdag-dienst aanwezig te zijn.

Bij deze vijfde Bijbelschool worden weer zeker ca. 200 kinderen verwacht.

Inlichtingen: Mevr. Vrijmoeth-de Jong, tel. 05200-13577.

Nieuws uit breder kring

Kongres „Arbeid“ — Vier christelijke studentenverenigingen, nl. de VGSA uit Amsterdam, CSR uit Delft, Hendrik de Cock uit Groningen en SSR-NU uit Utrecht, houden 15-17 april a.s. een kongres met als thema „arbeid“.

Sprekers zullen zijn Paul van Dijk, studentenpastor uit Enschede; Henk Thomas, arbeidseconoom, verbonden aan het Institute of Social Studies; Harry van de Kamp van Jong Management NCW; Hans Pasveer, voormalig industriepredikant, nu directeur en cursusleider van vormingscentrum De Drieklank te Paterswolde; en L. Karsten, ekonoom, bezig met een publikatie over arbeid door de eeuwen heen.

Kosten voor het weekend bedragen f 35,- inkl. reiskosten; het weekend wordt gehouden in Groningen.

Nadere informatie te verkrijgen bij: Jan Krol, Uilenstede 433, Amstelveen, 020-455783; Rob v. d. Boom, Oude Delft 252, Delft, 015-135681; Fenneke Feyen, Korreweg 27a, Groningen, 050-181761; Jan Groenendijk, P. C. Hooftstraat 31, Maarssen, 03465-3317.

„De Here is mijn Herder“

Heden nam de Here tot Zich, mijn lieve man, onze zorgzame vader en opa

Willem Marcus van Hoogdalem

Ridder in de orde van Oranje Nassau

op de leeftijd van 61 jaar.

Mijnsheerenland,	D. van Hoogdalem-Steinmann
Lisse,	J. E. Ens-van Hoogdalem
	D. Ens
Papendrecht,	Monica, Mark, Carola
	H. van Hoogdalem
	M. C. J. van Hoogdalem-Friederich
	Miranda, Sacha, Ruud
Zevenbergen,	P. van Hoogdalem
	N. W. van Hoogdalem-Gros
	Jasper
Mijnsheerenland,	W. van Hoogdalem
Mijnsheerenland,	R. R. van Hoogdalem
	W. J. M. de Jong

Mijnsheerenland, 21 maart 1977

Laan van Westmolen 1

De begrafenis heeft plaatsgehad op vrijdag 25 maart te Schiedam.

URK

Chr. School voor MAVO - Waaierhoek 46

Het bestuur van de Vereniging „Rehoboth“ vraagt voor zijn groeiende school

per 1 augustus 1977

Ieraren

voor:

NEDERLANDS - 15 UUR

AARDRIJKSKUNDE - 14 UUR

De lessen Nederlands kunnen desgewenst worden vervangen door Frans.

In dit cursusjaar werd een nieuw permanent (19-klassig) schoolgebouw in gebruik genomen.

Urk heeft sinds enkele maanden door het gereedkomen van de dijk van de Markerwaard een gunstige verbinding met het Westen.

Inlichtingen zijn verkrijgbaar bij de directeur J. W. van der Sloot, Waaierhoek 39, tel. 05277-1237, J. A. van Eck, Holkenkamp 11, tel. 05277-2218. (adj. dir.)

Zij die uit overtuiging hebben gekozen voor het christelijk onderwijs worden uitgenodigd hun sollicitatie te zenden naar het bestuur, postbus 61, Urk.

Te huur

tegen geringe vergoeding

BUNGALOW

IN NATUURLIJKE OMGEVING

Vanaf 1 t/m 22 juli 1977

Tel. 05400-20085, na 19.00 uur.

PLAATS

UW FAMILIEBERICHTEN

IN DIT BLAD!

Drukkerij „Steenbergen“

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukkerij

ZEIST - TELEFOON 03404 - 12452

Redaktieleden:

Drs H. de Jong; Mr. dr J. Meulink; D. W. L. Milo;
Ds E. R. Postma; Ds H. Smit

Adres van de Redactie:

K. Muller, H. Pootlaan 242, Alkmaar, tel. 072-16767

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen“, Nooitgedacht 3, Zeist,
tel. 03404 - 12452.
Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Abonnementenadministratie:

Merelhoven 273, Capelle a/d IJssel, tel. 010-504178

Abonnementsprijs:

f 35,- per jaar of f 18,50 per halfjaar.
Buitenland f 45,- per jaar of f 60,- per luchtpost.
Giro 40 49 45.

Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 dec. eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.